שני לוחות הברית — אות ת' תשוקה

והוא החשק והאהבה להשם יתברך ולתורתו הקדושה ולמצותיה, ולשמור ולעשות ולקיים את הכל בשמחה גדולה, שישמח שווכה לעבוד את הש"י ולהיות דבק בו:

וזה לשון ספר חרידים, מתנאי קיום המצוה, השמחה הגדולה במצוה, דכל מצוה ומצוה שתזדמן לו דורנא דשדר ליה הקב"ה. ולפי רוב השמחה, יגדל שכרו. וכן גילה הרב החסיד המקובל מהר"י אשכנזי זצ"ל לאיש סודו, שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי חכמה ורוח הקודש, בשכר שהיה שמח בעשיית כל מצוה שמחה גדולה לאין תכלית. ואמר, דהיינו דכתיב (דברים כח, מז) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל. פירוש מרוב כל, מכל מיני תענוגים שבעולם, מכל זהב ופז רב ואבנים טובות ומרגליות, עד כאן לשונו:

ומכח שמחתו בקיום תורה ומצות יעשה הכל בזריזות גדול ובחשק נמרץ. זה לשון ספר החרדים, דרך החושק לשורר, וכיון שאהבת יוצרנו נפלאה מאהבת נשים, האוהב אותו בלב שלם ישיר לפניו יתברך כאשר שר משה ובני ישראל ומרים ודבורה ויהושע ובני קורח ודוד ושלמה ברוח הקודש, כמה דאת אומר (תהלים מה, א) משכיל שיר ידידות, וכתיב (שה"ש א, א) שיר השירים אשר לשלמה, למלך שהשלום שלו (שהש"ר א, א), וכתיב (תהלים קה, ב) שירו לו זמרו לו, וכתיב (משלי ה, יט) באהבתו תשגה תמיד, פירש הראב"ד דהוא נמי לשון שיר, כמו (תהלים ז, א) שגיון לדוד. ובתוקף החשק בו יתברך, הראשונים גם האחרונים שררו לפניו, רבי יהודה הלוי ורבי יהודא החסיד וראב"ע וחבריהם זצ"ל:

וכשם שהחושק בחולי, אהבתו לחשוקתו תדד שנתו מעינו כנודע, כן האוהב הנאמן ליוצרנו יתברך יעיר משנתו במתיקות זכרו, כדכתב החסיד בחובת הלבבות לא יישן כי אם על יצועי אהבתו, ולא יקוץ כי אם במתיקות זכרו, ויתגבר כארי מחצות הלילה ואילך ויקום להדר ולשבח לפניו ולהתבודד ולהשתעשע בו וברנת תורתו כדוד, כדכתיב (תהלים קיט, סב) חצות לילה אקום להודות לך. ודוד אוהב נאמן היה לו, כדכתיב (שם יח, ב) ארחמך ה' חזקי. ופירש רש"י, אאהבך תרגום ואהבת ותרחם. וכתיב (שם קכז, ב) כן יתן לידידו שנה, ופירשו רז"ל (כתובות סב, א) אלו תלמידי חכמים שמנדדים שינה מעיניהם לעסוק בתורה. ואין לשון ידידו יוצא מפשוטו, רצה לומר אוהבו, שמרוב חשקו ואהבתו לו יתברך מנדד שינה מעיניו לעסוק בתורתו ולהשתעשע בו:

וזה לשון רשב"י פרשת אחרי מות (ח"ג סח, א) עלה קכ"א, נפשי אויתיך בלילה כו' (ישעיה כו, ט), בלילה, דבעי בר נש מרחימתו דקודשא בריך הוא למיקם בכל לילה לאשתדלא בפולחניה עד דאתער צפרא ויתמשך עליה חוטא דחסד, דתניא זכאה חולקא דההוא בר נש דרחימותא דא רחים ליה קודשא בריך הוא:

דרך החושק לקרוא לחשוקתו לבבי, לומר כי כל מחשבות לבו לעשות כל שלבה חפץ, ולבבו ולבבה באהבה נקשרו, וכן קורא ליוצרנו אוהבו הנאמן לו, שנאמר (תהלים עג, כו) צור לבבי וחלקי אלהים לעולם, וכתיב (שה"ש ה, ב) אני ישנה ולבי ער, ופירשו רז"ל דעל ה' קאמר. וכן דרך החושק לקרוא לחשוקתו נפשי, לומר כי קשה לו לפרוש ממנה כפרישת נפשו מגופו, כי מיד ימות. וכן האוהב נאמן ליוצרנו קורא לו נפשי:

וזה לשון הזוהר פרשת אחרי מות (ח"ג סז, א) עלה ק"כ, רבי חייא פתח (ישעיה כו, ט) נפשי אויתיך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך כו'. נפשי אויתיך בלילה, נפשי אותך בלילה מבעי ליה, מאי נפשי אויתיך. אף רוחי בקרבי אשחרך, ישחרך מבעי ליה. אלא הכי תנא, קב"ה רוחא ונפשא דכלא, וישראל אמרי נפשי ורוחי אנת, בגין כך אויתיך לאתדבקא בך ואשחרך לאשכחא רעותך, עד כאן לשונו. והיינו כי עזה כמות אהבה, כלומר כקושי פרישות הגוף מהנפש, כדאיתא התם עלה נ"ד. וטעם הדבר, כי הוא יתברך נשמה לנשמה. וכבר הארכתי למעלה בי' מאמרות במאמר ג' וד' בענין ביאור מאמרם ז"ל בדביקה בחפיצה על כמה עניינים, ושם בא בארוכה עניני החשק והאהבה והדביקות, הן במצות עשה, הן במצות לא תעשה:

והנה מה שכתבתי באלו השלשה אותיות האחרונות רש"ת שהיא מעלת דביקות הרצון ולדבוק בו תמיד, ומעלת השתיקה ומעלת החשיקה, שהם עניינים כוללים לעבודת הש"י בשמירת התורה ובקיום מצותיה, והם יסוד גדול ג"כ למעלות המדות. ואם שלש אלה יעשה, החוט המשולש הזה יחברנו וידביקנו ויקשרנו קשר קיימא למעלה למעלה בו יתברך להיותו דבוק בו על דרך (בראשית ב, כד) ודבק באשתו, כי אהבת ודביקת הקב"ה עם כנסת ישראל נמשל דרך משל לזיווג, כמו שכתוב (ישעיה סב, ה) כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך, וכאהבת איש לאשתו כמוזכר תמיד בדברי הנביאים ובדברי רז"ל מקומות בלי מספר:

והנני נותן סימן לג' מעלות משובחות ההם, שב"ח, ראשי תיבות "שתיקה "בדיקה "חשיקה, כי הבדיקה הוא הדבר המוזכר לעיל במעלת הרצון לבדוק בכל יום קודם השכיבה ולראות אם הוא ברצון בו יתברך. והנה ג' אלו מצינו בענין זיווג האדם עם אשתו. מי שחושק באשה לקחנה, צריך לבדיקה ולחקור אחר שתיקה לבודקה אחר המשפחה, ומוזכרים דיני הבדיקה בטור אבן העזר סימן ב' עיין שם איזהו סימן הייחוס, זה השומע חרפתו ושותק, דאמר רב אדא יחוסתא דבבל שתיקה (קידושין עא, ב), הרי בזיווג של מטה חשיקה בדיקה שתיקה, כן בזיווגים להש"י ברוך הוא וברוך שמו הם בו בג' אלה אשר נתתי סימנים שב"ח ראשי תיבות שתיקה בדיקה חשיקה. ורמז לדבר, שבח של יום השביעי ונודע כי השבת רומז לעולם שכולו שבת ושבת זמן הזיווג רומז לזיווג העליון. על כן אבאר עוד ביותר אלו ג' עניינים, ויהיו מרומזים בפסוקים (תהלים לד, יג-טו) מי האיש החפץ חיים וגו'. נצור לשונך וגו'. סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו:

הבדיקה בכל יום קודם השכיבה בלילה לראות אם הוא ברצון להש"י או בכעס, ויראה שלא יתלבש במדת הלילה שהוא הדין והכעס כמו שהארכתי לעיל באות ר' רצון (ד"ה הביאו רז"ל), זוהי מעלה גדולה שיתקן האדם בו ביום עיוותו, כמו שרמז הזוהר בפסוק (דברים כד, טו) ביומו תתן שכרו ובל ילין, ותנן (שבת קנג, א) ר"א אומר שוב יום אחד לפני מיתתך. ושאלו תלמידיו, וכי יודע באיזה יום ימות. והשיב מכל שכן יעשה תשובה היום שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה. והתשובה תהיה קודם שילך לשינה, והשינה חלק ס' ממיתה (ברכות נז, ב), נמצא שכל יום מקיים שוב לפני מיתתך אף כפשוטו. ואמרו רז"ל (ברכות יט, א), אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה ביום, אל תהרהר אחריו בלילה, שודאי עשה תשובה, ואפשר על זה רמזו. ובתיקונים אמר, שעל זה נאמר (דברים כא, כג) לא תלין נבלתו על העץ, אל נבלת העון אשר עשה על עץ החיים, כי בודאי עשה תשובה. ואפשר דעל זה רמזו (ברכות יט, א) המהרהר אחר מטתו של תלמידי חכמים כו', דהפשוטו הוא אחר מותו, אבל רומז ג"כ למטה שיישן בה, כי בודאי עשה תשובה קודם שהלך לישן, והארכתי בזה מקום אחר בביאור ד' זמני תשובה. א' ביומו תתן שכרו. ב' כל ערב שבת. ג' כל ערב ראש חודש. ד' יום הכפורים הגדול. כי כל זמן כולל את שלפניו, והיום כולל כ"ד שעות, ובהשלים היקף היום מתחיל השפעה אחרת ליום שלאחריו בסוד גלגולי צירופי אותיות השם. על כן צריך לתקן העיות בו ביום, כמו תענית חלום בו ביום, ובאו הדברים בארוכה במקום אחר (לקמן מסכת חולין פרק תו"א), ובבחינה זו נשלמו כל ימי האדם, וכל יום ויום נשאר רשום בפעולותיו שפעל ובתיקון פגמו:

ועל זה פירשתי (משלי י, כז) יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצורנה, והוא תמוה דהא חזינן הרבה פעמים הרשע מאריך ברעתו, והצדיק אבד. עוד קשה למה הזכיר בצדיק ימים, וברשעים שנים. הענין, צדיקים נקראים חיים, ורשעים אפילו בחייהון קרויים מתים (ברכות יח, א). והענין, אם נעשה פעולה טובה ביום, אז קנה זה היום חיות ודביקות לחיי הנצחיות, כי בחר בטוב ואז קנה את החיים. וכשעשה פעולה רעה, אזי נתדבק בשורש המעשה. ואפילו יושב בטל לא טוב ולא רע, אזי לא קנה חיות. והנה הרשעים ימי חייהם הבל, ולפעמים כמה שנים אין עושה טוב, נמצא כל אלו השנים מוסיפים הבל הבלים וכלם מתים הם. והצדיק להיפך מדקדק על כל יום ויום לקנות בו חיות, נמצא הצדיק כל זמן שהוא חי הוא איש חי רב פעלים ומוסיף חיות בכל יום ויום. זהו יראת ה' תוסיף ימים. והרשע אפילו לפי הנראה היה חי כמה שנים, אבל הוא זקן אשמאי, ואפשר כמה שנים נקצרו שהיו מתים, ואתה סובר שהוא בן ע' ואפשר שאינו בן ה' שנים:

ועל הוספת ימים יום על יום פירשו בזוהר שעל זה כתיב (בראשית כ, א) ואברהם זקן בא בימים, וכן (שם מז, כט) ויקרבו ימי יעקב, ויקרבו ימי דוד (מל"א ב, א), כי כל יום ויום עלה לחשבון החיות. ועל כן נקראים תלמידי חכמים זקנים, כי בכל יום ויום הוא חי ונעשה זקן ביותר ממה שהיה אתמול:

ובזה מבוארים דברי יעקב אבינו שאמר לפרעה (בראשית מז, ט), ימי שני חיי ק"ל שנים מעט ורעים. לישנא דמעט קשה, כי איך שייך לומר, דילמא יחיה עוד אלף שנים. אלא יעקב דיבר דרך ענוה, אמר, ימי חיי שהייתי חי הם ק"ל שנה, אבל אני מתיירא שהם מועטים מכח [מעשים] רעים שהייתי מתנהג והולך לפעמים דרך רע חס ושלום, כך דיבר יעקב דרך ענוה:

הכלל העולה, בכל יום ויום צריך אדם לפשפש במעשיו בסופו ולשוב אל ה' ולהתקדש, כי כמו שהשבת קודש לה', והשבת רומז על העולם הבא עולם שכולו שבת, כמו שכתוב (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת טוב, כן השבוע נקרא שבת, כדמתרגמינן (ויקרא כג, טו) שבע שבתות, שבע שבועין כו', כי בכל יום צריך להיות בו קצת קדושת שבת, כי ו' ימי המעשה הם ענפים, ושרשם הוא שבת, ויתבאר זה הדרוש בארוכה לקמן במסכת חולין עם מסכת שבת. ועל כן, כמו שהשבת מרמז לעולם שכולו שבת וכולו טוב, נקרא כל השבוע שבת, ובכל ו' ימי המעשה נוכר בבריאה וירא אלהים והנה טוב, כי צריך לאחוז בטוב ולעשות מדוגמת עולם הבא, ואם פגם יתקן בתשובה הנרמז בפסוק (תהלים כה, ח) טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך:

ועל זה אמר (תהלים לד, יג) מי האיש החפץ חיים, רצה לומר החיים הנצחיים, ורוצה לידע את המעשה אשר יעשה וחי בהם, אז צריך להסתכל בג' דברים. הראשון הוא אוהב ימים לראות טוב, רצה לומר לבדוק את עצמו בכל יום, ואם פגם לתקן הפגם בתשובה, ויקנה מעלה בכל יום להוסיף קדושה, ויהיה אוהב ימים שיהיה זקן בא בימים ויתוסף ימים כדלעיל. וזהו שסיים לראות טוב, כמו (בראשית א, ד) וירא אלהים כי טוב, וכדפירשתי לאחוז בטוב עולם הבא שכולו טוב. בדיקה בי"ת משב"ח, וכבר כתבתי ורמזתי למעלה כל זה באות רי"ש רצון. ועל זה בא הרמז אחר לראות בטוב, תיבת נצו"ר שהוא אותיות רצון, אף שנצור קאי אלמטה (תהלים לד, יד) נצור לשונך וגומר, מכל מקום לענין רמז נדרש גם אלפניו:

ש' משבח שתיקה, היא ג"כ מעלה גדולה כוללת כל המעלות. כי ענין השתיקה הוא בפה ובלב. בפה, כמשמעו, ואז ניצול מרוב עבירות שבתורה החמורות, כגון שבועות ונדרים ורכילות ולשון הרע וחניפות ומחלוקת וגידופים וקללות ודברי שקר וליצנות וכיוצא בזה, ואז ימשוך על עצמו מדת ענוה, ויעלה ויבא ממדריגה למדריגה:

גם שייך שתיקה בלב, רצוני לומר שלבו אל ימהר להוציא מחשבתו לפועל, כי כמו שדבור אסור, כך הרהור אסור, וישתוק בלבו מדברים הפוגמים, רצוני שיסלק הרהורו מהם, ואז יבטל בלבו קנאה ושנאה ותאוה וכבוד והרהורי עבירה הקשין מעבירה כמו שאמרו רז"ל (יומא כט, א), כי הלשון הוא קולמוס הלב, וכן כתוב (קהלת ב, א) אמרתי בלבבי, כי הדבור בלב הוא ההרהור, ואח"כ יוצא לפועל בדבור ממש עקימות שפתים ונשמע קולו על ידי פה ולשון:

על זה אמר, נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה, הנה בא הענין בכפל, הכוונה במה שאמר נצור לשונך, שרומז על הלב שהוא שורש הלשון, כי הלשון קולמוסו. ואמר מרע, ולא אמר מדבר רע, כי בלב אין דבור ממשי רק הרהור. ואח"כ על הדבור הנשמע ע"י מוצא שפתיו אמר, ושפתיך מדבר מרמה. והזכיר אצל הלב רע, כי כן הסכמת רבי יוחנן בן זכאי (אבות ב, ט) שלב רע כולל כל הרעות, ולב טוב כולל כל הטובות. ובשפתים אומר מרמה, כי כן דרכם להיות אחד בפה ואחד בלב והכל מרמה. ועל זה אנו מתפללין, אלהי נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה, כי ענין זה הוא כללי ואז נתבאר ש' מן שבח שהוא שתיקה:

ח' מן שבח חשיקה הוא כלל גדול, וגדול הכולל הכל, כמו שרמזתי בתי"ו תשוקה כולל חשיקה ודביקה וחפיצה כל מה שהארכתי וכתבתי בעשרה מאמרות במאמר ג' וד'. וכתבתי שמעלת החשיקה בכמה פנים שייכים לסור מרע שהם מצות לא תעשה, ושייכים לועשה טוב שהם מצות עשה. וכתבתי שם בארוכה, שיעבוד את השם בכל לבבו בשני יצריו, ביצר טוב וביצר הרע, דהיינו כשרוצה לילך אחר יצר טוב יאחוז גם כן ביצר הרע, דהיינו שיתאוה ויחשוק בלבו היפך המצוה, ויתאוה כן מחמת חשקו והנאתו בדבר הזה, ואחר התאוה לדבר יגבור על יצרו ויניח תאותו בשביל כבוד הבורא, הרי שפעולת יצר הטוב מתחבר את היצר הרע הן בלא תעשה והן בעשה:

זהו שאמר, סור מרע ועשה טוב הן לא תעשה ועשיין. ובקש שלום, דהיינו בכל לבבך בשני יצריך לחברם ביחד. והוסיף ואמר, ורדפהו, להיות רודף אחר הרודף שלו דהיינו יצה"ר, ויכבשנו בגבורה. והוא ענין נכבד מאוד אשר זכרתי למעלה במאמר ג' ד' הנזכר בביאור (אבות ד, א) איזה גבור הכובש את יצרו, דהיינו שמהפך הרע לטוב, עיין לעיל בארוכה. וזהו עיקר התשוקה והחשיקה, יחשוק במדת היצה"ר לעשותם בטוב, ואז יעשה הטוב הכל בחשיקה חזקה, כמבואר שם בארוכה. וזהו ח' חשיקה, כי הבקשה והרדיפה היא החשיקה, הרי זה שבח, "שתיקה "בדיקה "חשיקה, שלשה אלה כוללים המצות והמדות והתורה כולה, ואז טוב לו סלה:

על כן, בכל יום ויום קודם השכיבה, יהא רגיל אדם כל ימי חייו לאסוף בניו ובני ביתו ויתעוררו ויפשפשו במעשה היום. ואם היה איזה חטא, יעשו תשובה ויתקנו החטא. או אם היה איזה התרשלות בתורה ובאיזה מצות, יקבלו עליהם להיותם עושים ומתגברים לקיים חזק ואמץ וגומר, ותמיד להוסיף קדושה:

ויתלבשו במעלות השתיקה, זהו מעלת הייחוס. ואחר כך ידבקו במעלת התשוקה והחשוקה והחפיצה, ואף יקוים הפסוק (דברים ד, ד), ואתם הדביקים בה' אלהיכם חיים כלכם:

נשלם אות תי"ו

ובזה נשלם כל אלפא ביתא, הוא נעילת שער של פרק עשרה מאמרות, ונגמר במילואו וטובו בעזרת יוצר המאורות. עתה אבוא לפרק עשרת הדברות, בעזרתו יתברך כי הוא פועל גבורות, נותן ליעף כח ולהשכל מעיינות חכמה ומי הגבורות, להבין ולהורות, אמרות ה' אמרות טהורות: